

I denne naive tillid ser J. P. Jacobsen religionens kerne, ja egentlig religionen selv, og han påviser ud fra gravkulten og gravstenenes venlige mindeord, at denne religion går tværs igennem alle officielle tidsgrænser; den kristne sysler med sine døde, på samme måde som hans hedenske forfædre har gjort. Men i denne religion lå også fortrøstning til de døde, forbindelsen blev aldrig brudt, den hedengangne rykkede ikke længere bort, end at han stadig kunde bevare fortroligheden med sin slægt og sin by. Fra herosgraven udstrømmede der råd og kraft, helbredelse i sygdom og velsignelse i bedriften, og det er Jacobsens opgave at forfølge denne dødereligion med dens heroskult ned i middelalderen og at vise, at kirkens værnehelgen ikke var andet end menighedens kraftige fører i herosforklarelse. Graven var og blev livets centrum, dødekulten var og blev religionen, fremtiden ligger ikke i en fjern himmel, men i graven, som findes i samfundets midte.

Hvad der går ud over denne religion henfører J. P. Jacobsen til åndsaristokratiets rodløse leg med åndrigheder. Om religion lader sig reducere til gravskik og dødetro kan være tvivlsomt for os andre; vi kunde jo også tænke, at problemet for hine tiders vedkommende netop vil være at skildre det sammensatte, som karakteriserer åndslivet i disse århundreder. Men der er ingen, der kan læse J. P. Jacobsens energiske fremstilling uden udbytte; med sikker hånd fører han forskningen ned til det faste lag i al religiøs udvikling, folkets konservative tro og sæd, og han bygger sin udvikling op på et sjældent førstehåndskendskab til kilderne.

Manes vil vel altid være en bog, der forarger, samtidig med at den ansporer til videre forskning; men så dygtigt er arbejdet gjort, at hans værk ikke blot bidrager til at stille problemerne i et skarpere lys, men også giver en uvurderlig hjælp til løsning af dem. Og alle, hvad enten de er enige med J. P. Jacobsen i opfattelsen af de religiøse problemer eller ikke, vil føle den dybeste sorg over, at det ikke skulde lykkes ham at fuldbyrde sin fremstilling, og i sorgen over det afbrudte værk blander sig en dyb vemod ved mindet om den selvstændige, ubøjelige og samtidig så fine og indtagende personlighed, som J. P. Jacobsen var.

Vilh. Grønbech.

Ludv. Koch.

19. Oktbr. 1917 døde Provst Ludvig Koch (f. 1837). Paa Grundlag af omfattende Litteraturkendskab, flittigt Studium i Rigsarkivet samt en baade inderlig og praktisk Forstaaelse af Menighedslivet havde Provst Koch igennem 40 Aar ydet en Række meget værdifulde Bidrag til den danske Kirkes Historie særlig i de to sidste

Aarhundreder; Bøger og Afhandlinger i Tidsskrifter om *Biskop Balle* (1876), *Den danske Kirkes Historie 1801—54* (1879—83), *Oplysningsalderen i den danske Kirke* (1914) er de vigtigste heraf. Provst Kochs kirkehistoriske Arbejder er de betydeligste, der er skrevet om dette Tidsafsnit; den nøgterne Fremstilling og Vurdering vidner om god historisk Kritik og om Ævne til at skelne mellem væsentligt og uvæsentligt. Særlig Interesse knytter sig til den Forstaaelse og Relfærdighed, hvormed Rationalismen i dansk Kirkeliv og Aandsliv er skildret af en Mand, hvis kirkelige Stade og Aandspræg var denne Retning meget fjærn. Ved Bøger om *den danske Landsbyskoles Historie til 1848* (1882) og om *Kristian 6.* (1886) gik Provst Koch over til ogsaa at behandle andre historiske Æmner og gav i en Række Afhandlinger her i Tidsskriftet meget vigtige Bidrag til danske Regeringskredses Historie i Slutn. af 18. Aarh.; først og fremmest maa nævnes Afhandlingerne om *Frederik 6.'s Barndom og Ungdom*, om *Statsminister J. O. Schack Rathlou* og den meget seivstændige Afhandling om *Siruensees Parti*. Om Æmner, der endnu ikke var blevet Genstand for moderne kritisk Undersøgelse, og til hvilke Edv. Holm ikke var naaet i sin Fremstilling af 18. Aarh.s Historie, offentliggjorde Provst Koch her Undersøgelser, der ikke blot indeholdt vigtigt nyt Materiale fra Rigsarkivet og store utrykte Brevsamlinger, men tillige nye Synspunkter vedrørende Personer og Forhold, der har sat sig Spor i den senere Behandling. Særdeles tiltalende er ogsaa den klart og meget objektivt skrevne Bog om *Anders Sandøe Ørsted*, der i al sin Korthed er den bedste eksisterende Fremstilling af Ørsteds Liv og Personlighed. Mellem de Forfattere, der uden særlig historisk Fordannelse har behandlet dansk Historie, indtager L. Koch en fremragende Plads. I Aaret 1908 blev han optaget som Medlem af det kgl. danske Selskab for Fædrelandets Historie og Sprog, og umiddelbart før hans Død havde det theologiske Fakultet, som fortjent Anerkendelse af hans kirkehistoriske Forfatterskab, tildelt ham den theologiske Æresdoktorgrad i Anledning af 400-Aarsdagen for Kirkens Reformation.

Aage Friis.

Camillus Nyrop.

Den 6. August 1918 døde Camillus Nyrop faa Dage efter at have fyldt sit 75. Aar. I Haandværkerstandens, Industriens og sit Fædrelands Tjeneste har Nyrop virket ligesaa ihærdigt og utrætteligt som paa en egen lydløs Maade. Her skal ikke dvæles ved hans betydningsfulde Arbejde for Haandværkernes Uddannelse og Dygtiggjørelse, for Kunstindustrien og for Fællesorganerne indenfor Industrien. Kort efter at have taget juridisk Embedsexamen